

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 24. junija 1891.

O b s e g : Krvava uš. — Zelena. — Razne reči. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Krvava uš.**

Ta sadjarstvu kaj nevarni mrčes spada med listne uši. Ako se ta uš med prsti stisne, zapaziti je na njih neke temno-rdeče maroge, kakor po strjeni krvi, od tod njeno ime krvava uš.

Domovina krvave uši je severna Amerika, od koder se je zatrosila uže proti koncu preteklega stoletja tudi v Evropo, in sicer najprej v Škocijo. Na Nemškem jo poznajo uže 50 let, v Avstriji pa tudi uže 20 let.

Krvava uš je okolu dva milimetra dolga, medenorumene, dostikrat tudi temnejše, skoro čisto rjave barve. Najlaže se spozna po tem, da ima na konci života nekak bel, na videz volnat, iz voščenih nitek sestoječ metlast izrastek. Tako metlo, katera je lahko tri do štirikrat daljša od vsega života, imajo pa le popolnoma dorasle uši, mlade je nimajo. Množi se krvava uš strršansko hitro, kakor sploh vse listne uši, in sicer tako le: Samica zaleže na jesen za lubad debela ali kake vejice, ali pa tudi v zemljo blizu debela 30 do 40 jajčec. Na spomlad se izvali iz njih prvi rod, potem pa prihaja do jeseni vsakih 14 do 20 dni drug, ali le ti ne s pomočjo jajčec, ampak samice, katere se vse na enem mestu z glavami v lubad zarijejo, porajajo žive mlade. Ob začetku prebivajo mlade uši v metlastem, volnatem izrastku svojih mater. Dostikrat se primeri, da odtrže veter večji ali manjši del izrastka ter ga z mladimi ušmi vred odnese daleč proč na drugo drevo, na katerem se potem pričenjajo uši v novič ploditi. Na jesen šele se rode samiči s samicami vred kakor popolni krilati mrčesi.

Krvava uš živi ob soku jabolčnega drevja. zato se zarije tudi, kakor smo uže zgoraj omenili, v lubad ja-

oblčnih mladik, najrajše vodenih poganjkov. Take rane na jablani so podobne drevesnemu raku, kateri se, ako ni hitre in izdatne pomoči, po vsem drevesu razširi in je pokonča. Na ta način je poginilo v Normandiji na več nego desetih štirjaških miljah vse jabolčno drevje. Prav tako je naredil ta mrčes tudi na Angleškem in ob Renu, v najnovejšem času posebno na Virtemberškem velikansko škodo.

Drevesa, katerih se je krvava uš lotila, spoznati je lahko uže od daleč, in sicer po rakastih hobotah (izrastkih) in po bolehnih podobi.

Ako natančno opazujemo hobote, zagledamo na spodnji strani mladik, da so čez in čez z belo, nekoliko zavišnjelo volno prevlečene. To je gotovo znamenje, da so na takih mestih naseljene cele kolonije krvave uši, ki sestojijo iz nekrilatih, rdečih samic in vsakodobne zalege.

Kakor hitro se krvava uš vgnezditi na sadnem vrtu, posebno pa v drevesnici, skoro je ne moremo več zatreti.

Zaradi tega treba največe pozornosti, da se zlo-delka uže takoj v prvem pričetku zapazi ter takoj z vso le mogočo silo izkuša zatreti. Kar se pa tiče pokončevanja krvave uši, sklenila je skupščina virtemberških vinarjev in sadjarjev v Šorndorfu dne 21. septembra 1874. leta tako le:

Krvava uš se pokončava najizdatneje takoj od kraja z ostrimi ščetmi, s katerimi se nastale še prav majhne, mehke hobote dobro raztržejo. Kakor hitro so pa hobote uže pol ali pa cel meter dolge, ne pomaga ščetanje nič več, marveč treba je vse take ušive vejice kar odrezati in sežgati. Pa še po tem delu se mora poškodovano drevje vsaj vsakih štirinajst dni dobro pregledati, vsa posušena lubad ostrgati, vse rane pazljivo zamazati, vrhu tega pa še vse drevo z apnom pobeliti. Belež varuje drevo novih mrčesnih naselitev.

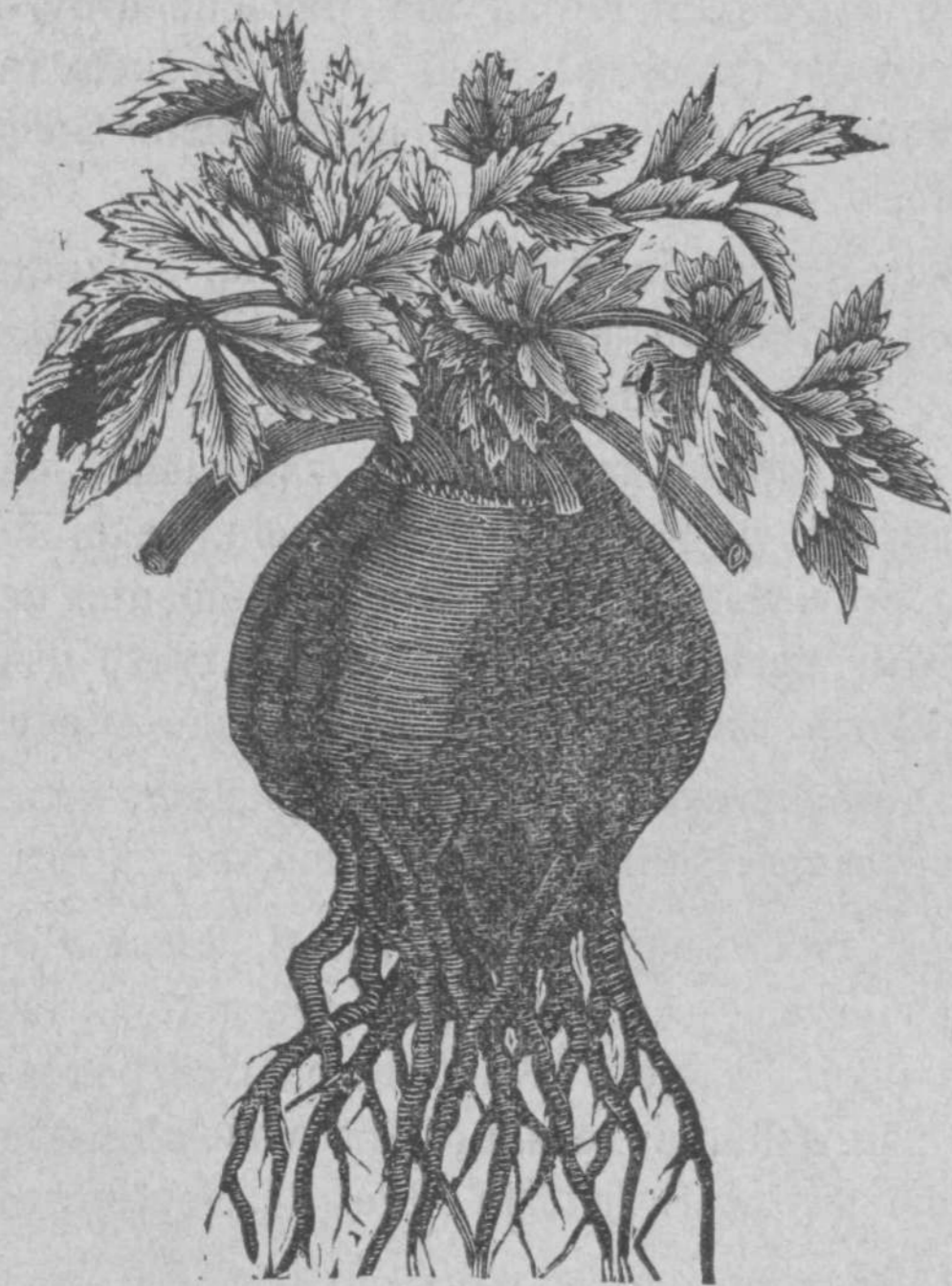

Da se krvave uši, ki se izvleče na spomlad v zemlji, ne morejo spraviti na drevje, naj se ovijajo vsa debla s pokatramanimi obvezami, kakeršne uspešno rabijo tudi proti gosenicam. Izkušnje uče, da se še drugače lahko uničijo krvave uši, katere so se jeseni v zemljo zarile, in sicer tako le: Zemlja se prekoplje za en cel meter okoli debla ter dobro z živim apnom pomeša.

Z milnico, lugom, katramovo vodo, v kateri se je kuhal tobak ali pa kačje grozdje (*solanum nigrum*), je sicer dobro škropiti, pa ne popolnoma uspešno. Na Angleškem se je pokazalo, da tudi pomaga, ako se lubad namaže s terpentinom. Najboljše sredstvo je pa to, da se vsa ušiva mesta na deblu dobro namažejo s petrolejem, ravno tako tudi debele veje, vse manjše bolne veje pa odrežejo in sežgo.

Zelena.

Nobena druga zelenjadna rastlina ne zahteva toliko vlage, kolikor zelena; koder je manka, ostanejo gomolje majhne in pohabljene. Najvlažnejši prostor na vrtu ugaja zeleni, ako ga le dovolj zrahljamo in pognojimo. Rahljanje, gnojenje in škropljenje so torej glavni pogoji uspešnemu pridelovanju zelene.

Podoba 1.

Zelena se jemo ob začetku meseca februarja na gorko leho, ako je pa nimamo, pa v plitev zabojček, katerega pokrijemo s steklom zategadelj, da moremo vlago ravnati. Seme vzkališele čez nekaj tednov. Kadar so rastlinice naredile četrty list, presadi jih na gorki lehi na drugo mesto, ako jih pa imaš

v zaboji, presadi jih v drug tak zaboj. Sejalni zaboj moraš seveda imeti na gorkem, na pr. na izbenem oknu. Tako delaj, ako hočeš imeti zgodnjo zeleno.

Na prostem moreš zeleno sejati, kadar sneg izkopni in se zemlja odtaja. Na prostem sej zeleno prav plitvo, poteptaj posejano gredo z deščico in jo pridno škropi ob suhem vremenu.

Ob začetku maja sadi zeleno na grede po 40 $\frac{c}{m}$ narazen v vrste, ki so tudi po toliko široke. Navadno

sadijo zeleno blizu vodnjakov, da imajo vodo takoj pri roki.

Z zeleno ob enem moreš saditi na gredo tudi salato, katera je užo porabljena dotle, kadar zelena potrebuje ves prostor. Po leti zeleno večkrat okoplji, ob deževnem vremenu jo zalivaj z gnojnico, in kadar so se naredile precej debele gomolje, tedaj jim potrgaj nekaj gorenjih korenin. Zadnje delo opraviš, ako s prsti odgrebeš okoli rastline površno zemljo ter z roko potrgaš vrhne korenine, le glej, da iz zemlje ne izpuliš rastline. Proti koncu meseca oktobra ali ob začetku meseca novembra poruj zeleno, potrgaj ji vse drobne korenine in tudi liste le razen štirih do petih srčnih listov ne. Tako osnaženo zeleno shrani med pesek v klet, ki bodi toliko gorka, da ne zmrzuje v njej.

Razne reči.

* Kako travo zatreti po tlaku in potih. Belež, to je apno v vodi raztopljeno, s kakeršnim belimo stene, zavrmo in dodenimo mu, ko se kuha, toliko stolčenega žvepla, kolikor se ga raztopi. S to tekočino polijmo s travo poraščeni tlak ali pot. Tudi voda, v kateri je veliko železnega vitriola raztopljenega, ima neki dober uspeh, ali pa rudninske kisline, ki so onesnažene in jih ceno dobimo. Nikar pa ne izkopavajmo trave, kajti v zrahljana tla se le še bolj travno seme zaseje.

* Kompostne kupe je prav primerno z bučami posaditi. S tem zakriješ pogled na sicer nelep kup, ob enem pa pridelaj zelo velike, mesnate in nežne plodove. Ako še k vsaki buči pristaviš posodo z vodo, iz katere neprenehoma kaplje voda, potem pridelaj velikanske buče.

* Osipanje špargljev po rezatvi. Običajno nimajo vrtnarji nobene skrbi več za šparglje po rezatvi, kar je pa popolnoma napačno. Tudi potlej moraš špargeljnjak pleti in ga vsaj enkrat osuti.

* Razmnožitev bele povodne rože (*nymphaea alba*). Vzemi eno ali dve zrna semena te rože, zavij ga v precej debel osvalek ilovičen in potopi to meseca maja na kakem bolj plitvem kraju v vodo. Uspeh bode viden uže prvo leto.

* Gnojnica rabi, a vedno močno z vodo razredčena, z najboljšim uspehom v gnojenje ozelenelim rastlinam. Z gnojnico naj se poliva le ob deževnem ali vsaj oblačnem vremenu. Zelo mokro zemljo ali s snegom odeto treba polivati z manj ali čisto nič razredčeno gnojnico. Če gnojimo z gnojnico zelenim rastlinam, treba da stoji, z vodo razredčena, najmanj en dan, da se dobro prekuha, ker drugače posmоди rastline.

* Gnojnica nam rabi kaj dobro za odpravljanje mahu, lišaja, mrčesov in njih zalege po sadnem drevju, ako namažemo ž njo drevje spomladi.